

HE 40/2015 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia. Opintotuen myöntämisen edellytyksiä ulkomailla harjoitettaviin opintoihin muutettaisiin siten, että opiskelijalla olisi oikeus opintotukeen myös, jos hänellä olisi elinolosuhteisiin liittyvä kiinteä yhteys Suomeen.

Hallitusohjelman mukaisesti esitetään, että opintorahan määriä ei enää tarkistettaisi kansaneläkeindeksin perusteella.

Muualla kuin vanhempiensa luona asuvien toisen asteen 18 ja 19-vuotiaiden opiskelijoiden vanhempien tulorajoja korotettaisiin 13 prosentilla tuen riittävyyden parantamiseksi sekä eri koulutusasteilla opiskelevien yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Lisäksi ehdotetaan selkeytettäväksi eräitä opintotukilain säännöksiä opintotuen toimeenpanon sujuvoittamiseksi.

Esitys liittyy valtion vuoden 2016 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan pääosin 1 päivänä elokuuta 2016.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 NYKYTILA.....	3
1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
<i>Ulkomaille myönnettävän opintotuen myöntämisperusteet</i>	3
<i>Opintorahan indeksisidonnaisuus</i>	4
<i>Vanhempien tuloihin perustuva tarveharkinta</i>	5
<i>Lainvoimaisen päätöksen poistaminen</i>	5
1.2 Kansainvälinen kehitys.....	6
<i>Ulkomaille myönnettävän opintotuen myöntämisperusteet ja EU:n lainsäädäntö</i>	6
1.3 Nykytilan arviointi.....	7
<i>Opintotuen myöntäminen ulkomailta suoritettaviin opintoihin</i>	7
<i>Opintorahan indeksisidonnaisuus</i>	8
<i>Vanhempien tuloihin perustuva tarveharkinta</i>	8
<i>Lainvoimaisen päätöksen poistaminen</i>	8
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	9
<i>Opintotuen myöntämisen edellytykset ulkomailta harjoitettaviin opintoihin</i>	9
<i>Opintorahan indeksisidonnaisuudesta luopuminen</i>	9
<i>Vanhempien tuloihin perustuvan tarveharkinnan lieventäminen</i>	9
<i>Lainvoimaisen päätöksen poistaminen</i>	10
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	10
3.1 Taloudelliset vaikutukset.....	10
<i>Opintotuen myöntämisen edellytykset ulkomailta harjoitettaviin opintoihin</i>	10
<i>Opintorahan indeksisidonnaisuudesta luopuminen</i>	10
<i>Vanhempien tuloihin perustuvan tarveharkinnan lieventäminen</i>	10
3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	11
3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	11
4 ASIAN VALMISTELU.....	11
5 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	13
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	14
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT.....	14
2 VOIMAANTULO.....	17
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	18
LAKIEHDOTUS.....	21
Laki opintotukilain muuttamisesta.....	21
LIITE.....	26
RINNAKKAISTEKSTI.....	26
Laki opintotukilain muuttamisesta.....	26

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Ulkomailla myönnettävän opintotuen myöntämisperusteet

Opintotukilain (65/1994) 1 §:n 4 momentin mukaan ulkomailla harjoitettaviin opintoihin myönnetään opintotukea Suomen kansalaiselle, jolla on ollut kotikuntalaisa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa vähintään kahden vuoden ajan opintojen alkamista edeltävän viiden vuoden aikana ja jonka oleskelua ulkomailla voidaan pitää tilapäisenä. Ulkomailla harjoitettavien opintojen on 1 päivänä elokuuta 2014 voimaan tulleen opintotukilain 4 §:n 4 momentin (laki opintotukilain muuttamisesta 1243/2013) mukaan lisäksi vastattava opintotukeen oikeuttavia opintoja Suomessa tai sisällyttävä Suomessa suoritettaviin opintotukeen oikeuttaviin opintoihin.

Kotikuntalain 2 §:n mukaan henkilön kotikunta on kyseisessä laissa säädetyin poikkeuksin se kunta, jossa hän asuu. Jos henkilöllä on käytössään useampia asuntoja tai jos hänellä ei ole käytössään asuntoa lainkaan, hänen kotikuntansa on se kunta, jota hän perhesuhteidensa, toimeentulonsa tai muiden vastaavien seikkojen johdosta itse pitää kotikuntanaan ja johon hänellä on edellä mainittujen seikkojen perusteella kiinteä yhteys. Jos henkilön omaa käsitystä kotikunnastaan ei ole voitu selvittää, hänen kotikuntansa on se kunta, johon hänellä on katsottava olevan kiintein yhteys asumisensa, perhesuhteidensa, toimeentulonsa ja muiden vastaavien seikkojen johdosta.

Kotikuntalain 5 §:ssä säädetään kotikunnasta maasta muutettaessa. Pykälän 1 momentin mukaan henkilöllä, joka on muuttanut asumaan ulkomaille yhtä vuotta pitemmäksi ajaksi, ei ole kotikuntaa Suomessa. Kotikunta voi kuitenkin olla Suomessa, jos henkilöllä on elinolosuhteidensa perusteella kiinteämpi yhteys Suomeen kuin ulkomaiseen asuinmaahansa. Jos ulkomaille asumaan muuttanut Suomen kansalainen on Suomen valtion diplomaattisen tai sellaiseen rinnastettavan muun edustuston tai lähetetyn konsulin viraston palveluksessa taikka kehitysyhteistyötehtävissä tai lähetystyötehtävissä, hänen ja hänen perheenjäsenensä kotikunta säilyy kuitenkin Suomessa.

Opintotukilain 1 §:n 2 momentin mukaan Suomen kansalaista koskevia opintotukilain säännöksiä sovelletaan myös henkilöön, joka Euroopan yhteisön lainsäädännön taikka Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen nojalla on oikeutettu opintotukilain mukaiseen opintotukeen taikka jolla on ulkomaalaislain (301/2004) 10 luvussa säädetty oikeus pysyvään oleskeluun Suomessa (EU-kansalaisen pysyvä oleskeluoikeus).

Kun Suomen kansalainen tai häneen opintotukilain 1 §:n 2 momentin mukaan rinnastettava henkilö hakee opintotukea ulkomailla harjoitettaviin opintoihin, tutkitaan yleensä ensin väestötietojärjestelmän kotikuntatietojen perusteella, onko henkilöllä ollut kotikuntaa Suomessa vähintään kahden vuoden ajan opintojen alkamista edeltävän viiden vuoden aikana. Väestötietokisterin mukainen kotikuntatieto perustuu usein henkilön itsensä tekemään ilmoitukseen.

Kotikuntaedellytyksen täyttymisen lisäksi edellytyksenä opintotuen myöntämiseksi ulkomailla harjoitettaviin opintoihin on, että oleskelua ulkomailla voidaan pitää tilapäisenä. Käytännössä

HE 40/2015 vp

on katsottu, että ulkomailla oleskelua ei voida pitää tilapäisenä, jos ulkomailla asuminen on kestänyt yli kolme vuotta, vaikka henkilöllä olisi säilynyt kotikunta Suomessa.

Opintorahan indeksisidonnaisuus

Opintorahan määrästä säädetään lain 11 §:ssä. Opintorahan perusmäärä riippuu opiskelijan iästä, asumismuodosta, perhesuhteista ja oppilaitoksesta. Opintorahan perusmäärää voidaan korottaa tai alentaa vanhempien tulojen perusteella. Vanhemman luona asuvan opiskelijan opintorahaa voidaan korottaa vanhempien pienituloisuuden perusteella sekä toisella asteella että korkea-asteella. Toisella asteella vanhempien tulot voivat pienentää alle 20-vuotiaan opintorahaa riippumatta siitä asuuko opiskelija vanhempiensa luona vai itsenäisesti.

Opintorahan määrään vaikuttaa korkea-asteella se, milloin opiskelija on ottanut opiskelupaikan vastaan ensimmäisen kerran. Vuonna 2014 voimaan tulleen opintotukilain muutoksen (1243/2013) mukaan 1 päivänä elokuuta 2014 ja sen jälkeen korkeakoulussa ensimmäisen kerran opiskelupaikan vastaanottaneen korkeakouluopiskelijan opintorahan määrä on noin 11 prosenttia korkeampi kuin ennen lain voimaantuloa opiskelupaikan ensimmäisen kerran vastaanottaneen korkeakouluopiskelijan. Samalla lainmuutoksella opintotukilakiin lisättiin säännös, jonka mukaan opintorahan määriä tarkistetaan kunkin lukuvuoden alusta lukien siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001) säädetään. Opintorahan määriä on tarkistettu lainmuutoksen johdosta 1 päivä elokuuta 2014 lukien noin n 1,3 prosentilla ja 1 päivä elokuuta 2015 lukien noin 0,4 prosentilla kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti.

Opintorahan määrät ovat 1 päivänä elokuuta 2015 tehdyn kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisen tarkistuksen mukaisesti seuraavat:

Korkea-aste	1.8.2014 ja sen jälkeen opiskelupaikan vastaanottanut	Ennen 1.8.2014 opiskelupaikan vastaanottanut
Avioliitossa tai elatusvelvollinen	336,76	303,19
18 vuotta täyttänyt itsenäisesti asuva	336,76	303,19
Alle 18 vuotta, asuu itsenäisesti	163,80 a	147,52 a
20 vuotta täyttänyt, asuu vanhemman luona	137,35 a	124,12 a
Alle 20 vuotta, asuu vanhemman luona	62,06 a	55,96 a

Toinen aste	1.8.2015
Avioliitossa tai elatusvelvollinen	250,28
18 vuotta täyttänyt itsenäisesti asuva	250,28 b
Alle 18 vuotta, asuu itsenäisesti	101,74 ab
20 vuotta täyttänyt, asuu vanhemman luona	81,39 ab
Alle 20 vuotta, asuu vanhemman luona	38,66 ab

a) opintorahan määrää voidaan korottaa vanhempien tulojen perusteella

b) opintorahan määrää voidaan alentaa vanhempien tulojen perusteella

Vanhempien tuloihin perustuva tarveharkinta

Vanhempien tulot eivät vaikuta korkeakouluopiskelijan opintorahaa vähentävästi. Opintotukilain 19 §:n mukaan muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden vanhempien tulot otetaan huomioon opintorahaa myönnettäessä, jos opiskelija on alle 20-vuotias, sekä asumislisää myönnettäessä, jos opiskelija on alle 18-vuotias. Tulot otetaan huomioon mainitun ikärajan täyttämistä edeltävän kalenterikuukauden loppuun. Tuloja ei kuitenkaan oteta huomioon, jos opiskelija on avioliitossa tai elatusvelvollinen. Jos opiskelijan vanhemmat ovat eronneet tai asuvat pysyvästi väliin rikkoutumisen vuoksi erillään, vain sen vanhemman tulot otetaan huomioon, jonka luona opiskelija asuu tai on viimeksi asunut. Jos opiskelija on alle 18-vuotias ja hän on vanhempansa ja tämän uuden aviopuolison yhteisessä kodissa huollettavana, myös uuden aviopuolison tulot otetaan huomioon.

Opiskelijalla on oikeus täysimääräiseen opintorahaan ja asumislisään, jos vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen määrä on enintään 40 800 euroa vuodessa. Opintorahaa ja asumislisää vähennetään jokaista tuloajan ylittävää täyttä 1 010:tä euroa kohden viisi prosenttia. Muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa opiskelevalla 18—19-vuotiaalla, joka asuu muualla kuin vanhempansa luona, on oikeus täysimääräiseen opintorahaan, jos vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen määrä on enintään 53 000 euroa vuodessa. Opintorahaa vähennetään jokaista tuloajan ylittävää täyttä 1 010:tä euroa kohden viisi prosenttia, jolloin opintorahaa ei saa lainkaan tulojen ollessa 73 200 euroa.

Lainvoimaisen päätöksen poistaminen

Sosiaalivakuutusta koskevilla etuuslaeissa on erikseen säädetty päätöksessä olevan asiavirheen korjaamisesta. Erytyslainsäädäntöön hallintolain (434/2003) voimaan tulosta johtuen ja niillä virheen korjaaminen asianosaisen vahingoksi rajoitettiin säättämällä korjaamisen edellytykseksi asianosaisen antama suostumus. Suostumusmenettelyn katsotaan ilmentävän hallinto-oikeudellista luottamuksensuojaperiaatetta. Etuuslainsäädännössä, kuten opintotukilaissa, on yleensä kyse yksilön toimeentuloa turvaavasta etuudesta, jolloin kynnys päätöksen muuttamiseen yksilön vahingoksi on ajateltu olevan korkeampi kuin esimerkiksi muissa hallintopäätöksissä. Etuuslakien mukaan päätöksessä on asiavirhe, jos päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai ilmeisen väärän lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe. Tällöin etuuslaitos voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen. Päätös voidaan korjata asianosaisen eduksi tai vahingoksi. Päätöksen korjaaminen asianosaisen vahingoksi edellyttää kuitenkin, että asianosainen suostuu päätöksen korjaamiseen. Mikäli asianosainen ei anna suostumustaan asiavirheen korjaamiseen, vakuutuslaitos voi korjata päätöksessä olevan virheen lainvoimaisen päätöksen poistomenettelyn kautta muutoksenhakuelimessä.

Opintotukilaissa edellä mainitusta asiavirheen korjaamisesta säädetään 31 a §:ssä ja päätöksen poistamisesta 31 §:ssä. Opintotukilain 31 §:n mukaan opintotukilaissa tarkoitettua etuutta koskeva Kansaneläkelaitoksen tai opintotukilautakunnan antama lainvoimaisen päätöksen perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ollessa ilmeisesti lainvastainen, opintotuen muutoksenhakulautakunta voi asianosaisen, Kansaneläkelaitoksen tai asianomaisen opintotukilautakunnan vaatimuksesta poistaa päätöksen muilta kuin myönnettyä opintolainan valtioneuvoston päätökseltä osin ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Vuonna 2011 opintotukilakiin lisättiin uusi 30 b § (laki opintotukilain muuttamisesta 675/2011), jonka mukaan jos opintotuen saajalle on päätöksen antamisen jälkeen takautuvasti myönnetty 6 §:ssä tarkoitettu opintotuen myöntämisen estävä etuus, Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voi ilman

päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista asian uudelleen. Vastaavankaltainen säännös lisättiin useaan muuhun etuuslakiin.

1.2 Kansainvälinen kehitys

Ulkomaille myönnettävän opintotuen myöntämisperusteet ja EU:n lainsäädäntö

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 21 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella unionin kansalaisella on oikeus vapaasti liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella, jollei perussopimuksissa määrätyistä tai sen soveltamisesta annetuissa säännöksissä säädetyistä rajoituksista ja ehdoista muuta johdu. SEUT 165 artiklan 1 kohdan nojalla jäsenvaltiot ovat toimivaltaisia opetuksen sisällön ja koulutusjärjestelmiensä järjestämisen suhteen. Työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen N:o 492/2011 7 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan jäsenvaltion kansalaista ei saa kansalaisuutensa vuoksi asettaa toisen jäsenvaltion alueella kotimaisiin työntekijöihin verrattuna eri asemaan työ- ja palvelusuhteen ehtojen suhteen ja hänen on saatava samat sosiaaliset ja verotukseen liittyvät edut kuin kotimaisten työntekijöiden.

Unionin tuomioistuin on arvioinut useissa tuomioissaan eri jäsenvaltioiden opintotukilainsäädännöissä olevia asumisedellytyksiä toisaalta suhteessa kaikkien unionin kansalaisten oikeuteen liikkua ja oleskella vapaasti unionin alueella ja toisaalta suhteessa EU-työntekijöiden yhdenvertaiseen kohteluun. Tuomioistuin on muun muassa yhdistetyissä asioissa C-523/11 ja C-585/11 todennut, että vaikka jäsenvaltiot ovat SEUT 165 artiklan 1 kohdan nojalla toimivaltaisia opetuksen sisällön ja koulutusjärjestelmiensä järjestämisen suhteen, niiden on käytettävä tätä toimivaltaa noudattaen unionin oikeutta ja erityisesti niitä perussopimuksen määräyksiä, jotka liittyvät vapautteen liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella (tuomion 26 kohta). Tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan sellainen kansallinen lainsäädäntö, jolla tietyt oman maan kansalaiset asetetaan huonompaan asemaan pelkästään sen vuoksi, että he ovat käyttäneet vapauttaan liikkua ja oleskella toisessa jäsenvaltiossa, on SEUT 21 artiklan 1 kohdassa jokaiselle unionin kansalaiselle tunnustettuja vapauksia koskeva rajoitus.

Unionin tuomioistuin on kuitenkin todennut, että jäsenvaltiolla voi olla oikeus myöntää opiskelijoille toimeentuloa varten myönnettävää tukea ainoastaan sellaisille opiskelijoille, jotka ovat osoittaneet integroituneensa kyseisen jäsenvaltion yhteiskuntaan jossain määrin. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan näyttö, jota jäsenvaltio vaatii integroitumiseen perustuvan tosiasiallisen yhteyden olemassa olon osoittamiseksi, ei saa olla luonteeltaan ehdoton siten, että siinä asetetaan aiheettomasti etusijalle sellainen osatekijä, joka ei välttämättä kuvasta hakijan ja kyseisen jäsenvaltion välisen yhteyden tosiasiallista ja todellista astetta, ja suljetaan pois kaikki muut kuvaavat osatekijät (mm. asia C-75/11, komissio v. Itävalta ja yhdistetyt asiat C-523/11 ja C-585/11).

Unionin työntekijöiden yhdenvertaisen kohtelun osalta tuomioistuin on todennut sellaisen lainsäädännön, jossa korkeakouluopintoihin myönnettävän taloudellisen tuen myöntämiselle asetetaan opiskelijan asumista tässä jäsenvaltiossa koskeva edellytys, välillistä syrjintää merkitseväksi erilaiseksi kohteluksi asianomaisessa jäsenvaltiossa asuvien henkilöiden ja sellaisten henkilöiden välille, jotka eivät asu tässä jäsenvaltiossa, mutta ovat samassa jäsenvaltiossa työskentelevien rajatyöntekijöiden lapsia (mm. asia C-20/12). Oikeuskäytännössä on todettu, että jäsenvaltion työntekijän lapsille myöntämä opintotuki on siirtotyöläisen kannalta mainitun 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu sosiaalinen etu siirtotyöläisen vastatessa edelleen lapsen eläntänsä (C-20/12 kohta 39). Tuomioistuimen mukaan asumisedellytyksellä ylitetään se, mikä on sillä tavoitellun hyväksyttävän päämäärän saavuttamiseksi tarpeen. Siinä estetään ottamasta huomioon muita sellaisia seikkoja, jotka voivat kuvata tosiasiallisen liittymän astetta kyseisen

taloudellisen tuen hakijan ja kyseisen jäsenvaltion yhteiskunnan tai työmarkkinoiden välillä kuten esimerkiksi sitä, että toinen opiskelijan elatuksesta vastaava vanhempi, on rajatyöntekijä, jolla on pysyvä työpaikka asianomaisessa jäsenvaltiossa, jossa hän on jo työskennellyt huomattavan pitkän ajan (C-20/12).

Euroopan unionin kansalaisen oikeus opintotukeen määräytyy sekä kansallisen lainsäädännön että EU-lainsäädännön nojalla. EU:n tuomioistuimen ratkaisujen vuoksi muiden pohjoismaiden lainsäädäntöä tai soveltamiskäytäntöä on jo muutettu siten, että myönnettäessä tukea ulkomailla harjoitettaviin opintoihin voidaan asumisehdon ohella ottaa huomioon myös tuen hakijan muita kiinteitä siteitä tukea myöntävään maahan.

Opintotuen saamiseksi ulkomailla harjoitettaviin opintoihin edellytetään Ruotsin lain mukaan, että tuen hakija on asunut kaksi vuotta yhtäjaksoisesti Ruotsissa viimeisimmän viiden vuoden aikana. Jos opiskelija suorittaa opintoja toisessa EU-maassa tai Sveitsissä ja hän on Ruotsin kansalainen, EU-työntekijä tai yrittäjä Ruotsissa tai hänellä on pysyvä oleskelulupa Ruotsissa, hän voi saada opintotukea Ruotsista, vaikka asumisehto ei täyty, jos hänen katsotaan olevan muuten integroitunut ruotsalaiseen yhteiskuntaan. Opiskelijan voidaan katsoa olevan integroitunut ruotsalaiseen yhteiskuntaan muun muassa kansalaisuuden, perhesiteiden, maassa vietetyn ajan sekä ruotsin kielen taidon perusteella.

Opintotuen saamiseksi ulkomailla harjoitettaviin opintoihin Norjassa edellytetään, että kahden vuoden asumisen tulee olla Norjassa yhtäjaksoista viimeisen viiden vuoden aikana tai että tuen hakija on käynyt Norjassa koulua vähintään kolme vuotta tai tuen hakijan perhe asuu Norjassa ja tuen hakijalla on hyvä norjan kielen taito.

Opintotuen saamiseksi ulkomailla harjoitettaviin opintoihin Tanskassa edellytetään, että tuen hakija on asunut yhtäjaksoisesti kaksi vuotta viimeisen kymmenen vuoden aikana Tanskassa ennen tuen hakemisajankohtaa. Vaihtoehtoisesti opiskelijalla tulee olla jokin muu laissa säädetty kiinteää yhteyttä osoittava peruste Tanskaan huomattavan pitkän ajan. Kiinteää yhteyttä osoittava peruste voi olla muun muassa, että tuen hakija on käynyt peruskoulun Tanskassa tai työskennellyt Tanskassa huomattavan pitkän ajan.

1.3 Nykytilan arviointi

Opintotuen myöntäminen ulkomailla suoritettaviin opintoihin

Nykyisiä opintotukilain säännöksiä opintotuen myöntämisestä ulkomailla harjoitettaviin opintoihin voidaan käytännössä pitää pääsääntöisesti asumiseen perustuvina edellytyksinä. Kahden vuoden asumisehtoa voidaan pitää varsin tarkkarajaisena sekä käytännöllisenä määritelmänä integraatiosta tukea myöntävään maahan. Ehto on mahdollistanut opiskelijaliikkuvuuden tukemisen ja samalla myös estänyt epätarkoituksenmukaisen tuen hyväksikäytön eli nk. opintotukishoppailun.

Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisujen valossa nykyistä opintotukilain 1 §:n 4 momenttia voidaan kuitenkin pitää luonteeltaan liian ehdottomana, eikä se ota riittävästi huomioon muita sellaisia seikkoja, jotka voivat kuvata tosiasiallisen liittynän astetta opintotuen hakijan ja suomalaisen yhteiskunnan välillä. Kotikuntalaki antaa mahdollisuuden määritellä kotikunnan henkilön tosiasiallisen asumisen lisäksi myös henkilön perhesuhteisiin, toimeentuloon tai muihin vastaaviin seikkoihin liittyvän kiinteän yhteyden perusteella (kotikuntalain 2 § ja 5 §). Tämä kuitenkin edellyttää, että henkilöllä on ollut kiinteämpi yhteys Suomeen kuin toiseen maahan. Kotikuntalakia sovelletaan myös rajoitetusti ulkomaalaisiin (1 ja 4 §). Ottaen huomioon EU:n lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö, opintotukilaissa tulisi säätä tarkemmin millai-

sen kotikuntalaista riippumattoman kiinteän yhteyden perusteella hakijalla voisi olla oikeus opintotukeen ulkomailla harjoitettaviin opintoihin.

Opintorahan indeksisidonnaisuus

Opintorahan perusmääriä ja siihen vanhempien tulojen perusteella tehtäviä korotuksia on 1 päivästä elokuuta 2014 alkaen korotettu lukuvuosittain kansaneläkeindeksin muutoksen perusteella. Viimeisin korotus on tehty lukuvuoden 2015 alusta 1 päivä elokuuta 2015 lukien. Opintorahan indeksisidonnaisuuden tarkoituksena on ollut opintorahan reaaliarvon ja tuen ostovoiman säilyttäminen, mikä osaltaan turvaa tukea saavien opiskelijoiden mahdollisuuksia keskittyä opiskeluun opintotuella. Pääministeri Sipilän hallitus on osana hallitusohjelmaansa päättänyt julkisen talouden välttämättömistä sopeutustoimista. Hallitusohjelman mukaan opintotuen indeksisidonnaisuus lakkautetaan 2016 lukien.

Vanhempien tuloihin perustuva tarveharkinta

Itsenäisesti asuvan opintotuki on rahapainotteinen (opintoraha ja asumislisä). Vanhemman luona asuvan opintotuki on lainapainotteinen, mutta opintorahoja voidaan korottaa vanhempien pientuloisuuden perusteella. Muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden vanhempien tulot voivat vaikuttaa opintorahaan vähentävästi, jos opiskelija on alle 20-vuotias, sekä asumislisään vähentävästi, jos opiskelija on alle 18-vuotias. Alle 20-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden vanhempien tuloihin perustuvaa opintorahan tarveharkintaisuutta voidaan pitää ongelmallisena koulutusasteiden välisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Korkea-asteella vanhempien tulot eivät vähennä lainkaan tukea.

Vanhempien tuloarvoja ei ole sidottu ansiotason kehitykseen, mikä aiheuttaa tarveharkinnan kiristymistä. Tuen piiriin tulee vuosittain tästä syystä vähemmän opiskelijoita ja samalla opiskelijoita putoaa tuen piiristä pois vanhempien tulojen noustessa. Toisella asteella opiskelevan, muualla kuin vanhempansa luona asuvan 18—19-vuotiaan opintorahaan vähentävästi vaikuttavia vanhempien tuloarvoja korotettiin viimeksi 1 päivänä elokuuta 2014 lukien voimaan tulleella lainmuutoksella (1243/2013) 30 prosentilla. Eduskunta edellytti vastauksessaan hallituksen esitykseen, että hallitus ryhtyy pikaisiin toimenpiteisiin opintotukilainsäädännön uudistamiseksi siten, ettei samassa tilanteessa olevia täysi-ikäisiä opiskelijoita aseteta enää eri asemaan iän perusteella (HE 116/2013 vp ja HE 197/2013 vp—EV 189/2013 vp). Valtioneuvosto päätti 30 päivänä joulukuuta 2013 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Lainvoimaisen päätöksen poistaminen

Opintotuen muutoksenhakulautakunnassa käsitellään vuosittain noin 1000 poistohakemusta. Päätöksen poistamista koskevia hakemuksia saapuu opintotukiasioissa suhteellisen paljon verrattuna valitusasioihin, koska opintotuki myönnetään ennakolta. Tällöin tuen myöntämisen edellytykset, kuten opiskelun aloittaminen ja opintosuoritusten saaminen eivät vielä ole tiedossa. Opintotukilain muuttamisesta annetun lain (1080/2006), joka tuli voimaan 1 päivänä toukokuuta 2007, mukaisesti toimivalta Kansaneläkelaitoksen tai opintotukilautakunnan päätöksen poistamista koskevan asian ratkaisemiseen siirtyi Vakuutusosasto opintotuen muutoksenhakulautakunnalle.

Poistohakemuksia saapui opintotuen muutoksenhakulautakuntaan vuonna 2014 yhteensä 1 363. Poistohakemuksia hyväksyttiin 84 prosenttia, hylättiin 6 prosenttia, jätettiin tutkimatta 2 prosenttia ja asia raukesi 7 prosentissa. Hylkäämisen syy on usein puutteellinen hakemus. Poistohakemuksen tutkimatta jättäminen johtuu usein siitä, että poistettavaksi haetulla päätök-

sellä on myönnetty ainoastaan opintolainan valtiontakaus. Poistohakemusta koskeva asia raukeaa yleensä hakemuksen peruuttamisen takia.

Poistohakemuksista noin 40 prosenttia koskee toisen asteen tuen lakkautusta silloin, kun opintoja ei ole aloitettu lainkaan tai opinnot on keskeytetty alkuvaiheessa siten, ettei tukeen olisi lainkaan oikeutta. Poistomenettely on hallinnollisesti raskas ja pitkäkestoinen menettely etuusasian uudelleen ratkaisemiseksi. Hallinnollisesti poistomenettely rasittaa paitsi etuuden maksajia, myös muutoksenhakuelimiä. Takaisinperintätilanteissa käsittelyn pitkittyminen saattaa johtaa myös takaisinperintäsaatavan vanhentumiseen. Poistomenettelyn tarkoitus ja sen merkitys asian lopullisen ratkaisun kannalta ovat myös usein epäselvää asianosaiselle itselleen. Asian joutuisampi käsittely ja nykyistä yksinkertaisempi menettely parantaisivat myös asianosaisen oikeusturvaa. Asianosainen usein ymmärtää, mikä merkitys opintotuen näkökulmasta on sillä, että hän ei ole aloittanut opintoja lainkaan.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Opintotuen myöntämisen edellytykset ulkomailla harjoitettaviin opintoihin

Nykyisiä säännöksiä opintotuen myöntämisen edellytyksistä ulkomailla harjoitettaviin opintoihin ehdotetaan muutettavaksi siten, että tukea voitaisiin myöntää myös silloin, jos henkilöllä voidaan katsoa olevan muuten elinolosuhteidensa perusteella kiinteä yhteys Suomeen. Opintotuen saatavuudella ulkomailla suoritettaviin opintoihin edistetään kansainvälistä opiskelijaliikkuvuutta. Opintotuen ja opintotukimenojen tarkoituksenmukaisen kohdentumisen kannalta olisi perusteltua, että Suomen opintotukilain mukaista opintotukea myönnettäisiin sellaisille henkilöille, jotka ovat riittävässä määrin integroituneet suomalaiseen yhteiskuntaan. Ulkomaille myönnettävän opintotuen myöntämisperusteissa tulisi ottaa huomioon liikkuvuuden lisääntyminen ja EU- tuomioistuimen ratkaisut, joiden perusteella pelkkä asumisehto on ristiriidassa EU- lainsäädännön kanssa. Mikäli lainsäädännön muutoksia ei tehtäisi, merkitsisi se EU-lainsäädännön kanssa ristiriitaista kansallista lainsäädäntöä ja toimeenpanossa noudatettavan ratkaisukäytäntöä.

Opintorahan indeksisidonnaisuudesta luopuminen

Pääministeri Sipilän hallituksen hallitusohjelman mukaisesti ehdotetaan, että opintorahan perusmääriä ja siihen vanhempien tulojen perusteella tehtäviä korotuksia ei enää 1 päivä elokuuta 2016 lukien tarkistettaisi lukuvuosittain siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään. Syyslukukauden 2016 alusta lukien opintorahan perusmäärät ja vanhempien tulojen perusteella tehtävät opintorahan korotukset vastaisivat siten 1 elokuuta 2015 vahvistettuja voimassa olevia määriä. Opintotuen indeksisidonnaisuuden lakkauttamisen tarkoituksena on vähentää indeksikorotuksista aiheutuvia valtion opintotukimenoja ja siten osaltaan panna täytäntöön hallituksen päättämiä julkisen talouden välttämättömiä sopeutumistoimia.

Vanhempien tuloihin perustuvan tarveharkinnan lieventäminen

Muussa kuin korkeakoulussa opiskelevien itsenäisesti asuvien 18 ja 19-vuotiaiden opiskelijoiden opintorahaan vähentävästi vaikuttavia vanhempien tulorajoja ehdotetaan korotettavaksi noin 13 prosentilla. Muualla kuin vanhempansa luona asuvalla muussa kuin korkeakoulussa opiskelevalla 18 tai 19-vuotiaalla opiskelijalla olisi oikeus täysimääräiseen opintorahaan, jos vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen määrä on yhteensä enintään 60 000 euroa vuodessa. Opintorahaa vähennettäisiin jokaista tulorajan ylittävää täyttä 1 010:tä euroa kohden viisi prosenttia. Tällöin opintorahaa ei maksettaisi lainkaan vanhempien huomioon otettavien tulojen ollessa vähintään 80 200 euroa. Vanhempien tulot

eivät vähentäisi opintorahaa, jos ne olisivat yhteensä enintään keskimäärin 5 000 euroa kuukaudessa. Opintorahaa ei maksettaisi lainkaan, jos vanhempien huomioon otettavat tulot olisivat yhteensä keskimäärin 6 684 euroa kuukaudessa. Tarveharkinta lievenisi siten, että opintorahaan voisi olla oikeutettu itsenäisesti asuva täysi-ikäinen opiskelija, jonka vanhemmat ovat keskituloisia. Itsenäisesti asuvan täysi-ikäisen toisen asteen opiskelijan vanhempien tulorajojen lieventämisen tarkoituksena on turvata opiskelijoiden toimeentuloa sekä eri koulutusasteiden opiskelijoiden tarveharkinnan yhdenmukaistaminen ja siten opiskelijoiden yhdenvertaisuuden edistäminen. Vanhempien tulojen vähentävästä vaikutuksesta itsenäisesti asuvan täysi-ikäisen toisen asteen opiskelijan opintorahaan on tarkoitus vaiheittain luopua kokonaan. Valtiontaloudellista syistä muutos toteutetaan korottamalla tulorajoja vaiheittain.

Lainvoimaisen päätöksen poistaminen

Esityksessä että opintotukea koskeva asia voitaisiin ratkaista uudelleen ilman päätöksen poistamista tai opiskelijan suostumusta, kun opiskelija ei ole lainkaan aloittanut opintojaan oppilaitoksessa. Muutoksella edistettäisiin sujuvampaa päätöksentekoa ja vähennettäisiin nk. poistopäätösten määrää ja siitä aiheutuvaa työmäärää Kansaneläkelaitoksessa ja opintotuen muutoksenhakulautakunnassa.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Opintotuen myöntämisen edellytykset ulkomailla harjoitettaviin opintoihin

Kansaneläkelaitoksen selvityksen mukaan lukuvuonna 2013—2014 hylättiin 120 ulkomaille tukea hakevan hakemus sillä perusteella, että hakija ei täyttänyt opintotukilain asumisehtoa. Kiinteiden siteiden ottaminen tuen myöntämisperusteeksi voisi lisätä tuen saajamäärää vastaavalla määrällä, joten muutoksesta aiheutuva lisämäärärahan tarve jäisi hyvin vähäiseksi ja olisi toteutettavissa momentin 29.70.55 opintoraha ja asumislisä mitoitetun määrärahan puitteissa.

Opintorahan indeksisidonnaisuudesta luopuminen

Vuoteen 2019 mennessä indeksisidonnaisuudesta luopuminen vähentäisi määrärahatarvetta arviolta 23 milj. euroa. Arvio perustuu oletukseen, että KEL-indeksin muutos vastaisi keskimäärin yhden prosentin korotusta vuosittain. Vuonna 2016 indeksimuutoksen arvioidaan olevan kuitenkin hyvin vähäinen tai jopa negatiivinen. Opintotuki koostuisi edelleen opintorahasta, asumislisästä sekä opintolainan valtiontakauksesta. Opintorahan määriä ei enää tarkistettaisi 1.8.2016 KEL-indeksin muutoksen perusteella, jonka jälkeen opintorahan määrä ei enää seuraisi elinkustannusten kehitystä.

Vanhempien tuloihin perustuvan tarveharkinnan lieventäminen

Itsenäisesti asuvien 18 ja 19-vuotiaiden toisella asteella opiskelevien opintorahaan vähentävästi vaikuttavien vanhempien tuloihin perustuvan tarveharkinnan lieventäminen lisäisi valtion talousarvion opintoraha- ja asumislisä -määrärahan tarvetta arviolta yhteensä noin 10,3 milj. euroa. Määrärahatarpeen lisääntyminen perustuu arvioon, että tulorajojen korottaminen jo nyt tuen piirissä olevien opiskelijoiden osalta lisäisi opintoraha -määrärahan tarvetta noin 2,4 milj. euroa kun vanhempien tulojen perusteella opintorahaan tehtävä vähennys pienenesi. Vanhempiensa luota itsenäisesti asumaan siirtyvien johdosta aiheuttaisi lisämäärärahan tarvetta arviolta 3,2 milj. euroa. Kokonaan uudet tuen saajat lisäisivät määrärahatarvetta 4,7 milj. euroa.

Arvio perustuu siihen, että tulorajojen 13 prosentin korottamisen johdosta arviolta noin 15 000 opintotuen piirissä tällä hetkellä olevan opiskelijan opintorahan määrä korottuisi keskimäärin 17 eurolla kuukaudessa. Tulorajan korotuksen myötä vanhempiensa luota itsenäisesti asumaan siirtyviä voisi olla lisäksi arviolta noin 1 000 ja saajia, jotka eivät ole aiemmin olleet lainkaan tuen piirissä noin 1 400. Saajamääräarvioissa on otettu huomioon se, että nykyisin vanhemman luona asuvia 18 ja 19-vuotiaita ja tuen piirissä olevia opiskelijoita on noin 12 300, joista 23 prosenttia saa vanhempien tulojen perusteella leikattua opintorahaa. Tästä kohderyhmästä (2 800) 30 prosenttia (1 000) oletetaan muuttaman asumaan itsenäisesti.

Muilla ehdotetuilla muutoksilla ei olisi merkittäviä valtiontaloudellisia vaikutuksia.

3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Kiinteän yhteyden määritelmä ulkomaille myönnettävän tuen myöntämisperusteena poistaisi nykyisen säädöksen EU-oikeudellisia epäkohtia. Kiinteiden siteiden määritelmä edellyttäisi tapauskohtaista harkintaa ja lisäisi ratkaisutoiminnan työmäärää.

Opintorahan indeksisidonnaisuuden poistuminen vähentäisi hieman Kansaneläkelaitoksen hallinnollista työtä, kun opintorahan määriä ei tarkistettaisi lukuvuosittain. Asian uudelleen ratkaiseminen ilman päätöksen poistamista tai opiskelijan suostumusta tilanteessa, jossa opintoja ei ole aloitettu, tehostaisi ratkaisutoimintaa ja vähentäisivät Kansaneläkelaitoksen ja opintotuen muutoksenhakulautakunnan työmäärää ja siitä aiheutuvia hallinnollisia kuluja. Muutos koskisi vuosittain arviolta noin 300–400 opintotukipäätöstä, jotka voitaisiin ratkaista uudelleen ilman poisto- tai suostumusmenettelyä.

3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotuksen mukaan ulkomailla harjoitettaviin opintoihin myönnettäisiin opintotukea opiskelijalle, jolla voitaisiin katsoa olevan elinolosuhteidensa perusteella muuten kuin kotikunnan kautta kiinteä yhteys Suomeen. Kiinteän yhteyden määritelmän ottamisella ulkomaille myönnettävän tuen myöntämisperusteeksi parannettaisiin taloudellisia edellytyksiä opiskella ulkomailla.

Opintorahan indeksisidonnaisuudesta luopumisen myötä opintotuki tulisi olemaan lapsilisän ohella ainoita etuuksia, joiden määriä ei jatkossa tarkistettaisi automaattisesti elinkustannusten kehityksen perusteella. Opiskelijoille myönnettäviin opintorahoihin ei enää tulisi lukuvuosittaista KEL-indeksin mukaista korotusta.

Opintorahaan vähentävästi vaikuttavien vanhempien tulorajojen korottamisella parannettaisiin toisen asteen opiskelijoiden opintotuen riittävyttä sekä eri koulutusasteilla opiskelevien yhdenvertaisuutta. Arviot muutoksen kohderyhmän koosta on esitetty edellä taloudellisten vaikutusten yhteydessä kohdassa 3.1.

4 Asian valmistelu

Opiskelijan kiinteää yhteyttä Suomeen ulkomailla harjoitettaviin opintoihin myönnettävän tuen ehtona koskevan ehdotuksen lähtökohtana on ollut ottaa huomioon EU-tuomioistuimen ratkaisut, joissa pelkkä asumisehto ulkomailla harjoitettaviin opintoihin myönnettävän opintotuen myöntämisperusteena on katsottu olevan ristiriidassa EU-lainsäädännön kanssa.

Hallitusohjelmassa on sitouduttu kestävyysvajeen kattamiseen tarvittavien säästöjen ja rakenteellisten uudistusten tekemiseen. Osana julkista taloutta vahvistavaa sopeutusohjelmaa on

päätetty luopua opintorahan indeksisidonnaisuudesta. Lisäksi opintotukea uudistetaan hallitusohjelman mukaan siten, että opintotuen kokonaistaso nousee, mutta opintotukikuukausien määrää rajataan tuen portaittaisuuden ja lainahyvityksen säilyessä. Opintotuen muutokset toteutetaan kahdessa vaiheessa siten, että 1.8.2016 lukien ei opintorahoja enää tarkisteta kansaneläkeindeksin muutoksen perusteella ja 1.8.2017 lukien tulevat voimaan muut muutokset.

Vanhempien tulo rajojen korotus sisältyi vuosia 2013—2016 koskevaan kehyspäätökseen ja oli osa pääministeri Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaista opintotuki uudistusta. Vanhempien tulo rajojen korottamisen osalta sovittiin edettäväksi vaiheittain. Ensimmäinen tulo rajojen korotus toteutettiin 1 päivänä elokuuta 2014 voimaan tulleella lainmuutoksella (1243/2013).

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi opintotukilain muuttamisesta valmisteltu virkatyönä opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa. Hallituksen esityksen luonnoksesta pyydettiin lausunnot oikeusministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, Kansaneläkelaitokselta, opintotuen muutoksen hakulautakunnalta, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry:ltä, Suomen Lukiolaisten Liitto ry:ltä, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry:ltä, Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry:ltä ja Suomen Ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry:ltä.

Lausunnot saatiin yhdeksältä eri taholta. Lausunnoissa kannatettiin ulkomailla harjoitettaviin opintoihin myönnettävän opintotuen myöntöedellytyksien muuttamista. Osassa lausuntoja kiinnitettiin huomiota ehdotuksen mukaiseen kiinteän yhteyden määrittelyyn ja sen edellyttämään tulkintaan sekä säännösluonnosta koskeviin yksityiskohtaisiin perusteluihin tulevaa ratkaisukäytäntöä ohjaavina.

Opiskelijajärjestöt vastustivat opintorahan indeksisidonnaisuuden poistamista ja toivat esiin opintotuen jo nyt niukan tason ja riittämättömyyden toimeentulon turvaamiseen tarkoitettuna etuutena. Lausunnoissa esitettiin huoli siitä, että opintorahan tason jäädessä jälkeen yleisestä kustannustason noususta, joutuvat opiskelijat osallistumaan entistä enemmän palkkatyöhön opintojen ohella, jolloin opiskeluajat pitenevät.

Itsenäisesti asuvien täysi-ikäisten toisen asteen opiskelijoiden vanhempien tuloihin perustuvan tarveharkinnan lieventämistä kannatettiin, mutta samalla todettiin ehdotuksen asettavan edelleen toisen asteen opiskelijat eriarvoiseen asemaan korkeakouluopiskelijoiden kanssa. Osa lausunnonantajista huomautti, että toisen asteen koulutuksen järjestäjät verkoston harveneminen edellyttää monelta nuorelta opiskelijalta muuttamista omaan talouteen, jolloin nykyisellä opintotuen tasolla ovat monen nuoren opinnot vaarassa.

Opintojen edistymisen seurantaan koskevien säännösluonnosten osalta erityisesti opiskelijajärjestöt edellyttivät, etteivät säännösten selkeyttämiseksi tarkoitettut muutokset todellisuudessa tiukentaisi opintojen edistymisen seurantaan.

Useat lausunnon antajat kannattivat opintotuen toimeenpanon sujuvoittamiseksi tarkoitettuja säännösmuutoksia, mutta samalla tuotiin esiin se, että asianosaisen oikeusturvan ei tulisi ehdotusten vuoksi vaarantua ja että esimerkiksi asianosaisen kuulemisesta poikkeamisen tulisi koskea ainoastaan yksiselitteisen selkeitä tilanteita. Oikeusministeriö edellytti jatkovalmistelussa huomioitavan lainvoimaisen päätöksen muuttamista ja asianosaisen kuulemistä koskeviin säännösehdotuksiin liittyvät perustuslaissa asianosaiselle turvatun oikeuden tulla kuulluksi ja hallintolain asianosaisen kuulemistä koskevaan sääntelyyn.

HE 40/2015 vp

Lausuntojen johdosta opintojen edistymisen seurantaan koskevia säännöksiin tehtiin eräitä muutoksia, jotta säännösten muotoilu vastaisi nykyistä soveltamiskäytäntöä. Ehdotuksesta poistettiin säännösehdotus, jonka mukaan opintotuki voitaisiin tarkistaa opiskelijaa kuulematta silloin, jos opiskelija ei olisi 6 §:n perusteella oikeutettu opintotukeen. Opintotukilain 6 §:n mukaiset tilanteet, joissa opiskelijalla ei ole oikeutta opintotukeen ovat moninaiset ja hallintolain mukaisesta kuulemissääntelystä poikkeavan sääntelyn ehdottamista ei pidetty tässä vaiheessa tarkoituksenmukaisena.

Opintotuen myöntämisen edellytyksiä ulkomailla harjoitettaviin opintoihin koskeva muutos-ehdotus on ollut eduskunnan käsiteltävänä osana hallituksen esitystä laeiksi opintotukilain sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain muuttamisesta (HE 210/2014 vp), johon sisältyvän ehdotuksen laiksi opintotukilain muuttamisesta eduskunta on hylännyt 14 päivänä maaliskuuta 2015 (EV 360/2014 vp).

5 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2016 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. *Lain soveltamisala.* Opintotukilain 1 §:n 4 momentin säännöksiä opintotuen myöntämisen edellytyksistä ulkomailla harjoitettaviin opintoihin ehdotetaan muutettavaksi. Voimassa olevan säännöksen mukaan ulkomailla harjoitettaviin opintoihin myönnetään tukea Suomen kansalaiselle, jolla on vähintään kahden vuoden ajan opintojensa alkamista edeltävän viiden vuoden aikana ollut kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta Suomessa ja jonka oleskelua ulkomailla voidaan pitää tilapäisenä. Ehdotetun 4 momentin 1 kohdan mukainen kotikuntaedellytys vastaisi pääosin voimassa olevaa säännöstä. Vaatimuksena asumisedellytyksen täyttymiselle ei kuitenkaan enää olisi, että hakijan oleskelua ulkomailla voidaan pitää tilapäisenä. Kohdan mukaisen kotikuntaedellytyksen täyttyminen tulisi selvittää kuten nykyisinkin kotikuntalaissa säädettyin edellytyksin.

Ehdotetun 4 momentin 2 kohdan mukaan ulkomailla harjoitettaviin opintoihin opintotukea myönnettäisiin lisäksi Suomen kansalaiselle ja 2 momentissa tarkoitettulle ulkomaalaiselle, jolla olisi elinolosuhteidensa perusteella muuten kiinteä yhteys Suomeen. Kiinteän yhteyden arvioinnissa otettaisiin huomioon henkilön perhesuhteisiin, toimeentuloon, ammatillisiin ja muihin vastaaviin elinolosuhteisiin liittyvät seikat. Momentin 2 kohta tulisi sovellettavaksi silloin, kun henkilöllä ei voitaisi katsoa olleen 1 kohdassa tarkoitettuna aikana kotikuntalain mukaista kotikuntaa Suomessa.

Harkinta perustuisi henkilön elinolosuhteiden kokonaisvaltaiseen tarkasteluun ja henkilön yhteys Suomeen tulisi olla sillä tavoin kiinteä, että se olisi verrattavissa 1 kohdan mukaiseen kotikuntaa koskevaan edellytykseen. Esimerkiksi sellaisella henkilöllä voitaisiin katsoa olevan 2 kohdassa tarkoitettu kiinteä yhteys Suomeen, joka olisi asunut Suomessa suurimman osan elämästään ja käynyt koulua tai työskennellyt Suomessa. Kohdassa tarkoitettu kiinteä yhteys voitaisiin katsoa muodostuvan myös esimerkiksi henkilölle, jonka vanhempi tai puoliso asuisi Suomessa ja joka olisi säännöllisesti viettänyt pitkiä ajanjaksoja Suomessa.

Säännöksessä tarkoitettujen kiinteän yhteyden ei voitaisi katsoa muodostuvan vain lyhyen ajan kestämissä olosuhteissa. Lähtökohtaisesti kiinteän yhteyden muodostuminen edellyttäisi yhtäjaksoista vähintään usean vuoden kestävää olosuhdetta. Harkinnassa voitaisiin kuitenkin myös ottaa huomioon esimerkiksi kiinteän yhteyden merkityksellisyys.

Opintotukilain 1 §:n 2 momentin mukaan Suomen kansalaista koskevia opintotukilain säännöksiä sovelletaan myös henkilöön, joka Euroopan yhteisön lainsäädännön taikka Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen nojalla on oikeutettu opintotukilain mukaiseen opintotukeen (EU-, ETA- tai Sveitsin kansalainen, joka on työntekijä toisessa jäsenvaltiossa tai hänen huollettavana oleva perheenjäsenensä) taikka jolla on ulkomaalaislain (301/2004) 10 luvussa säädetty oikeus pysyvään oleskeluun Suomessa (EU- kansalaisen pysyvä oleskeluoikeus). Näin ollen esimerkiksi sellaisen EU-työntekijän, jolla ei olisi ollut 1 kohdassa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa, voisi saada opintotukea 2 kohdan perusteella, jos hänellä voitaisiin katsoa olevan siinä tarkoitettu kiinteä yhteys Suomeen. Opintotuen myöntämiseksi henkilön tulisi olla siten integroitunut suomalaiseen yhteiskuntaan, että hänellä voitaisiin katsoa muodostuneen kiinteä yhteys Suomeen. Näin ollen esimerkiksi pelkästään vanhemman lyhytkestoista työskentelyä EU-työntekijänä Suomessa ei voitaisi yksinään katsoa muodostavan EU-työntekijän lapselle säännöksessä tarkoitettua kiinteää yhteyttä Suomeen.

3 §. Määritelmät. Pykälän 3 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi ammattikorkeakoululain säädösnumeron osalta.

4 §. Opintotukeen oikeuttavat opinnot. Pykälän 3 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi, koska ammatillisesta peruskoulutuksesta annettu lain (630/1998) nimike on muutettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (787/2014).

5 b §. Opintojen riittävä edistyminen. Pykälässä säädetään opintojen riittävästä edistymisestä sekä edistymisen seurannassa noudatettavasta menettelytavasta. Pykälän kirjoitustapaa ehdotetaan selkeytettäväksi yhdenvertaisen soveltamiskäytännön varmistamiseksi.

Voimassa olevan 1 momentin sanamuodon mukaan opintojen edistymistä seurataan vuosittain, mutta käytännössä opintojen edistymisen seuranta tehdään myös lukuvuoden aikana tukea uudelleen hakeville. Säännös kuvaa sitä ajankohtaa, jona viranomainen tekee opintojen edistymisen seuranta. Seurannan toteuttamisen ajankohdasta ei ole tarpeen säätää erikseen, joten säännöstä muutettaisiin siten, että opintojen edistymistä seurataan. Vakiintuneen opintotuen toimeenpanossa noudatetun käytännön mukaisesti opintojen edistymistä seurattaisiin ja riittävää edistymistä arvioitaisiin määräajoin ja opiskelijan hakiessa opintotukea. Muilta osin 1 momentti vastaisi voimassa olevaa 1 momenttia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin opintotuen lakkauttamisesta ja opintotukihakemuksen hylkäämisestä, jos opiskelijan opinnot eivät ole edistyneet riittävästi. Säännöksen perusteella opintotukihakemus voitaisiin hylätä muun muassa silloin kun tuki on aikaisemmin lakkautettu opintojen riittämättömän edistymisen perusteella eivätkä opinnot olisi opiskelijan hakiessa opintotukea uudelleen edelleenkään edistyneet riittävästi. Korkeakouluopiskelijoiden osalta opintotukiasetuksen 4 §:ssä säädetään tarkemmin tuen päättymisen jälkeen edellytettävistä opinnoista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäksi siitä, että korkeakouluopinnoissa opintotuki lakkautettaisiin sen lukukauden lopussa, jonka aikana edistymisen seuranta suoritetaan. Säännös vastaisi voimassa olevan 4 momentin säännöstä. Lisäksi momentissa säädettäisiin siitä, että opintotuki voitaisiin lakkauttaa takautuvasti, jos opintosuorituksia olisi erityisen vähän ja olosuhteista ilmeni, ettei opintoja olisi ollut tarkoituksaan harjoittaa päätoimisesti. Säännös vastaisi pääosin voimassa olevan 5 momentin säännöstä, kuitenkin niin, että voimassa olevan säännöksen sanamuodon mukaan opintotuki voidaan periä takaisin vastaavissa tapauksissa. Aiheetta maksetun tuen takaisinperinnästä säädetään kuitenkin lain 27 §:ssä, joten asiasta on tarpeetonta säätää tässä kohtaa.

Ehdotetun 3 momentin mukaan opiskelijalla olisi oikeus opintotukeen, vaikka opinnot eivät olisi edistyneet riittävästi, jos hän esittää hyväksyttäviä syitä, joiden vuoksi opinnot ovat tilapäisesti hidastuneet. Säännös vastaisi pääosin voimassa olevaa 2 momenttia. Säännöksen sanamuotoa muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin opiskelijan oikeudesta opintotukeen silloin kun hän esittää opintojen hidastumiseen hyväksyttäviä syitä. Voimassa olevan lain sanamuodon mukaan opintotuen maksamista voidaan jatkaa kyseisissä tapauksissa. Ehdotettu muutettu sanamuoto koskisi samalla tavalla niitä opiskelijoita, joille on jo myönnetty opintotuki kuin opiskelijoita, jotka hakevat opintotukea kun opintojen edistymisen seuranta toteutetaan.

Hallintolain (434/2003) asianosaisen kuulemista koskevien säännösten mukaisesti opiskelijalle olisi nykytilaa vastaavasti ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Vakiintu-

neen käytännön mukaisesti opiskelijalle lähetetään kuulemiskirje, kun oppilaitoksesta saatujen tietojen perusteella opinnot eivät ole edistyneet riittävästi.

Ehdotetun pykälän 4 momentissa säädettäisiin edellytyksistä myöntää opintotukea tai jatkaa opintotuen maksamista määräaikaisesti, vaikka opinnot eivät olisi edistyneet riittävästi. Säännöksen mukaan jos opintojen edistymisen katsottaisiin edellyttävän erityistä seurantaa, opintotuki myönnettäisiin tai sen maksamista jatkettaisiin määräaikaisesti. Muutoksella varmistettaisiin mahdollisuus opintotuen myöntämiseen määräaikaisesti myös tilanteissa, joissa opiskelija hakee jo päättynyttä opintotukea uudelleen. Muilta osin momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan 3 momentin säännöstä. Momentissa ei kuitenkaan enää säädettäisi Kansaneläkelaitokselle valtuuttaa määrittellä sitä, milloin muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa suoritettavat opinnot ovat edistyneet määräajassa riittävästi.

Pykälän 5 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä opintojen riittävän edistymisen arvioimisesta. Säännös vastaisi voimassa olevaa 6 momenttia.

6 §. Opintotuen saamisen rajoitukset. Pykälän 1 momentin 3 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi säännöksessä olevan viittauksen osalta, koska ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain (630/1998) nimike on muutettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (787/2014).

11 §. Opintorahan määrä. Pykälässä säädetään opintorahan määrästä. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 6 momentti, joka koskee opintotuen määrän tarkistamista siten kuin laissa kansaneläkeindeksistä säädetään, poistetaan. Voimassa olevassa 11 §:ssä säädetyistä opintorahan korotuksista vanhempien tulojen perusteella säädettäisiin uudessa 11 a §:ssä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintorahan määrästä sekä niin sanottujen vanhojen korkeakouluopiskelijoiden opintorahan määrästä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin korkeakouluopiskelijan opintorahan määrästä silloin, kun opiskelija on ottanut opiskelupaikan vastaan korkeakoulussa ensimmäisen kerran 1 päivänä elokuuta 2014 tai sen jälkeen alkavassa koulutuksessa tai ottanut opiskelupaikan vastaan ennen 1 päivää elokuuta 2014 alkavassa koulutuksessa, mutta on ilmoittautunut läsnä olevaksi ensimmäisen kerran 1 päivänä elokuuta 2014 tai sen jälkeen. Tämä vastaa opintukilain muuttamisesta annetun lain (1243/2013) siirtymäsäännöstä ja sen tulkintaa, jonka mukaan voimassa olevan lain 11 §:n 1 momentin 1—4 kohdan ja 3 momentin 1, 3 ja 5 kohdan säännöksiä opintorahan määrästä korkeakoulussa sovelletaan kyseisiin opiskelijoihin.

11 a §. Opintorahan korottaminen vanhempien tulojen perusteella. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 11 a §, jossa säädettäisiin voimassa olevassa lain 11 §:n 3 momentissa säädetyistä vanhempien tulojen perusteella tehtävästä opintorahan korottamisesta. Ehdotetussa 1 momentissa säädettäisiin korkeakouluopiskelijoiden opintorahaan tehtävästä korotuksesta ja pykälän 2 momentissa säädettäisiin muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintorahaan tehtävästä korotuksesta. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin voimassa olevan 11 §:n 4 momenttia vastaavasti korotuksen määrän laskemisesta.

12 §. Opintorahan määrän korottaminen samaksi kuin korkeakoulussa. Pykälässä säädetään opintorahan korottamisesta samaksi kuin korkeakoulussa eräissä oppilaitoksissa ja opinnoissa. Pykälän johdantokappaletta muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin pykälässä tarkoitettuihin opintoihin myönnettävän opintorahan vastaavan ehdotetun 11 §:n 2 momentin mukaisia niin sanottujen uusien korkeakouluopiskelijoiden opintorahan määriä. Muutos on tarpeen, koska ehdotetussa 11 §:ssä säädettäisiin kahdesta eri korkeakouluopintojen opintorahan määrästä. Muutos ei vaikuttaisi kyseisiin opintoihin ja oppilaitoksiin myönnettävien opintorahojen

määrään, koska opintotukilain muuttamisesta annetun lain 1243/2013 voimaantulosäännöksen mukaan säännöksessä tarkoitettuihin opintoihin on myönnetty ehdotetun 11 §:n 2 momentissa säädetyn suuruista opintorahaa 1 päivästä elokuuta 2014 lukien.

14 §. Asumislisä. Pykälän 1 momentin 5) kohdan lakiviittaus on tarpeen muuttaa, koska eläkkeensaajien asumistukilaki (591/1978) on kumottu lailla eläkkeensaajan asumistuesta (571/2007).

19 §. Vanhempien tulojen huomioon ottaminen. Pykälässä säädetään vanhempien tulojen huomioon ottamisesta opintorahaa myönnettäessä. Pykälän 4 momentissa säädettyä vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen määrää ehdotetaan korotettavaksi 53 000 eurosta 60 000 euroon.

23 §. Opintotuen hakeminen ja myöntäminen. Pykälän 5 momentin mukaan opintotuki voidaan myöntää sen kuukauden alusta, jona opintotuen myöntämisen estävää etuutta koskeva hakemus on jätetty. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka opintotukea olisi haettava viimeistään kuukauden kuluessa sen kuukauden päättymisestä, jonka aikana päätös estävää etuutta koskevan hakemuksen hylkäämisestä on tullut lainvoimaiseksi.

Pykälän 6 momenttia ehdotetaan muutettavaksi säännöksessä olevan viittauksen osalta, koska asumistukilaki (408/1975), johon säännöksessä viitataan, on kumottu yleisestä asumistuesta annetulla lailla (938/2014).

30 c §. Asian uudelleen ratkaiseminen, kun opintoja ei ole aloitettu. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 30 c §, jossa säädettäisiin asian uudelleen ratkaisemisesta, kun opintoja ei ole aloitettu. Säännöksen mukaan Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voisi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista asian uudelleen, jos opiskelija ei olisi lainkaan aloittanut opintojaan oppilaitoksessa. Toisen asteen opinnoissa säännös tulisi sovellettavaksi tilanteissa, joissa oppilaitos ilmoittaisi, ettei opiskelija ole ensimmäisenä lukuvuonna aloittanut opintojaan lainkaan eli osallistunut lainkaan opetukseen. Korkeakouluopinnoissa säännös tulisi käytännössä sovellettavaksi silloin, kun opiskelija ei olisi ilmoittautunut läsnä olevaksi opintojen ensimmäisenä vuonna. Ennen asian ratkaisemista uudelleen opiskelija kuultaisiin hallintolain edellyttämällä tavalla ja asian uudelleen ratkaisemisen jälkeen opiskelijalla olisi oikeus valittaa uudesta ratkaisusta. Muutos ei näin ollen heikentäisi hakijan oikeusturvaa.

2 Voimaantulo

Laki opintotukilain muuttamisesta ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2016. Lain 19 §:n 4 momentti ehdotetaan kuitenkin tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016. Opintotukilain 25 a §:n 1 momentin mukaan opintotuki tarkistetaan tai lakkautetaan ilman hakemusta kalenterivuositain vuoden alussa verotuksen valmistumisen jälkeen vanhempien verotustietojen perusteella ja ehdotettu 19 §:n 4 momentin mukainen 18 ja 19-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden vanhempien tuloihin perustuva tarveharkinnan lieventäminen tulisi siten voimaan samaan aikaan kun opintotuki tarkistetaan lain 25 a §:n 1 momentin nojalla.

Jos lain 23 §:n 5 momentin mukainen estävän etuuden hylkäämistä koskeva päätös olisi tullut lainvoimaiseksi ennen lain voimaantuloa, olisi opintotukea haettava kuukauden kuluessa lain voimaantulosta.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Ehdotetulla sääntelyllä on merkitystä perustuslain sivistyksellisiä oikeuksia koskevan 16 §:n perustuslain yhdenvertaisuutta koskevan 6 §:n sekä oikeusturvaa ja hyvän hallinnon takeiden turvaamista koskevan 21 §:n kannalta.

Perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on lailla turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Ehdotuksen mukaan opintorahan perusmääriä ja niihin vanhempien tulojen perusteella tehtäviä korotuksia ei enää 1 päivästä elokuuta 2016 lukien tehtäisi kansaneläkeindeksistä annetun lain mukaisia tarkistuksia. Muutos merkitsisi sitä, ettei opintorahan taso enää seuraisi yleistä kustannuskehitystä suoraan lain nojalla tehtävin indeksitarkistuksin. Opintorahan indeksisidonnaisuudesta säädettiin 1 päivänä elokuuta 2014 voimaan tulleella lailla opintotukilain muuttamisesta (1243/2013). Ennen lain voimaantuloa opintotuen riittävyttä turvattiin kertaluonteisina korotuksina ja tarveharkinnan lievennyksinä. Opintorahan indeksisidonnaisuuden poistaminen heikentää jossain määrin opintotuen riittävyttä ja voi vaikuttaa perustuslain 16 §:n 2 momentissa turvattuun mahdollisuuteen saada varattomuuden estämättä kykijensä ja tarpeidensa mukaisesti opetusta, jos yleinen kustannustaso nousee. Ottaen kuitenkin huomioon kansaneläkeindeksiin perustuvien korotusten maltillisuuden ja tiedot sen viimeaikaisesta kehittämisestä, ainakin vuoden 2016 osalta sekä ehdotuksen valtioneuvoston merkityksen, hallitus katsoo opintorahan indeksisidonnaisuudesta luopumisen merkitsevän opiskelijalle siinä määrin vähäistä opintotuen tason heikentämistä, ettei ehdotus tosiasiallisesta rajoista perustuslain 16 §:n 2 momentissa tarkoitettuja yhtäläisiä mahdollisuuksia opiskella varattomuuden sitä estämättä.

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa iän tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Säännökseen katsotaan sisältyvän muun muassa kansalaisuuteen ja asuinpaikkaan perustuvan syrjinnän kieltö. Syrjintäsäännöksellä ei ole kielletty kaikenlaista erontekoa ihmisten välillä. Olennaista on, voidaanko erilainen kohtelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilain 1 §:n 4 momentissa säädettyjä tuen myöntämisen edellytyksiä ulkomailla harjoitettaviin opintoihin. Voimassa olevan lain mukaisesti tukea myönnettäisiin ulkomailla harjoitettaviin opintoihin vain Suomen kansalaiselle tai henkilölle, johon opintotukilain 1 §:n 2 momentin mukaan sovelletaan Suomen kansalaista koskevia säännöksiä. Säännöksen mukaan Suomen kansalaista koskevia opintotukilain säännöksiä sovelletaan henkilöön, joka EU- lainsäädännön taikka EU:n muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen nojalla on oikeutettu opintotukeen taikka jolla on ulkomaalaislain 10 luvussa säädetty oikeus pysyvään oleskeluun Suomessa. Ulkomaalaislain 10 luvussa säädetään EU-kansalaisen ja häneen rinnastettavan oleskelusta. Säännös Suomen kansalaista koskevien säännösten soveltamisesta muiden valtioiden kansalaisiin perustuu Suomea Euroopan yhteisön jäsenenä sitoviin säädöksiin ja velvoitteisiin ja rakentuu vastavuoroisuuden periaatteelle.

Ehdotettu muutos ulkomailla harjoitettaviin opintoihin myönnettävän tuen edellytyksestä perustuu Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännössä muodostuneeseen tulkintaan unionin lainsäädännössä kielletystä kansalaisuuteen perustuvasta välillisestä syrjinnästä ja unionin kansalaisten oikeudesta vapaaseen liikkuvuuteen. Esityksen mukaan tukea voitaisiin myöntää ulkomailla harjoitettaviin opintoihin Suomen kansalaiselle ja opintotukilain 1 §:n 2

momentissa tarkoitettulle ulkomaalaiselle voimassa olevan lainsäädännön mukaisen kotikunta-edellytyksen lisäksi perhesuhteisiin, toimeentuloon tai muihin vastaaviin seikkoihin liittyvän kiinteän yhteyden perusteella. Perustuslakivaliokunta on katsonut perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussääntelyn puoltavan opintotukisääntelyn kehittämistä siten, että opintotukea ulkomailla harjoitettaviin opintoihin voitaisiin myöntää myös Suomessa vakinaisesti asuvalle ulkomaalaiselle samankaltaisin edellytyksin kuin Suomen kansalaiselle (PeVL 14/2003 vp). Samalla valtiokunta on kuitenkin todennut olevan kuitenkin selvää, ettei valtio ole yleisesti velvollinen tukemaan täällä asuvien ulkomaalaisten opiskelua ulkomailla.

Esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi sitä ulkomaalisten ryhmää, joihin sovelletaan opintotukilain Suomen kansalaista koskevia säännöksiä. Opiskelijat opiskelevat entistä enemmän ulkomailla ja opintotukioikeuden laajentaminen ulkomailla opiskeluun myös muille kuin Suomen kansalaisille tai heihin rinnastettaville opiskelijoille edellyttäisi merkittävää määrärahojen lisäystä heikentäen samalla valtion intressiä turvata omien kansalaistensa oikeus opintotukeen toisessa valtiossa. Lähtökohtaisesti kukin maa vastaa omien kansalaistensa opintojen tukemisesta. Useat valtiot, joissa on käytössä opintotuki, myöntävät tukea ulkomailla opiskeluun rajallisemmin kuin kotimaassa opiskeluun. Sääntelyllä pyritään estämään tilanteet, joissa henkilö hakeutuu valtion opintotukilain soveltamisen piiriin ainoastaan edullisen opintotukijärjestelmän vuoksi.

Esityksen lähtökohtana on ollut ottaa huomioon EU-lainsäädännön edellyttämä unionin kansalaisten liikkumisvapauden vaatimus joustavoittamalla ulkomailla harjoitettaviin opintoihin myönnettävän opintotuen edellytyksiä. Hallitus katsoo, että sääntelylle, jonka mukaan opintotukea voidaan myöntää ulkomailla harjoitettaviin opintoihin ainoastaan Suomen kansalaiselle ja opintotukilain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettulle ulkomaalaiselle on perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu hyväksyttävä peruste ja se on oikeassa suhteessa hyväksyttävästi tavoiteltuun päämäärään.

Opintotukilain 19 §:ään lisättäväksi ehdotetulla 4 momentilla lievennettäisiin vanhempien tuloihin perustuvaa tarveharkintaa myönnettäessä opintorahaa itsenäisesti asuville 18 ja 19-vuotiaille muille kuin korkeakouluopiskelijoille. Muutoksella pyritään samalla yhtenäistämään toisen asteen ja korkea-asteen opiskelijoiden tuen myöntämisperusteita. Ehdotettu muutos lisäisi toisaalta myös opiskelijoiden opintotuen tarveharkinnan eriytymistä. Ehdotettu muutos on hallituksen näkemyksen mukaan koulutuspoliittisesti tarkoituksenmukaista ja sille on perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu hyväksyttävä peruste. Lapsen elatuksesta annetun lain (704/1975) 3 §:n mukaan lapsen oikeus saada elatusta vanhemmiltaan päättyy, kun hän täyttää 18 vuotta, mutta vanhemmat vastaavat lapsen koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista myös sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt 18 vuotta, mikäli se harkitaan kohtuulliseksi. Tällöin otetaan erityisesti huomioon lapsen taipumukset, koulutuksen kesto aika, siitä aiheutuvien kustannusten määrä sekä lapsen mahdollisuudet koulutuksen päätyttyä itse vastata koulutuksen kustannuksista.

Hallituksen näkemyksen mukaan ehdotettu tarveharkinnan lievennys on perusteltua suhteessa alaikäisiin toisen asteen opiskelijoihin, koska vastuu alaikäisen henkilön elatuksesta kuuluu hänen vanhemmilleen, kun taas täysi-ikäisen henkilön kohdalla vanhemmat vastaavat koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista, mikäli se harkitaan kohtuulliseksi. Hallitus katsoo olevan perusteltua lieventää tarveharkintaa erityisesti itsenäisesti asuvan opiskelijan kohdalla, koska itsenäisesti asuvalla opiskelijalla on pääsääntöisesti oman talouden vuoksi vanhemman luona asuvaan opiskelijaan verrattuna enemmän elinkustannuksia. Vanhempien tulojen vähentävästä vaikutuksesta itsenäisesti asuvan täysi-ikäisen toisen asteen opintorahaan on tarkoitus luopua kokonaan. Valtiontaloudellista syistä muutos on tarkoitus toteuttaa korottamalla tuloarvoja

vaiheittain. Tavoitteena on, että eri koulutusasteiden opiskelijoiden tarveharkintaperusteet yhtenäistyisivät.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Ehdotetun 30 c §:n mukaan Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voisi ilman lainvoimaisen päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista opintotukea koskevan asian uudelleen, jos opiskelija ei ole lainkaan aloittanut opintojaan oppilaitoksessa. Tilanteita, joissa opiskelija ei ole lainkaan osallistunut opetukseen tai ilmoittautunut läsnä olevaksi korkeakoulussa, voidaan pitää sillä tavoin selvinä ja opiskelijan omasta menettelystä johtuvana, että asia on verrattavissa hallintolain 50 §:n 2 momentissa tarkoitettuun päätöksen korjaamiseen asianosaisen vahingoksi ilman asianosaisen suostumusta. Vaikka asian uudelleen ratkaiseminen ei edellyttäisi päätöksen poistamisen hakemista tai asianosaisen suostumusta, olisi viranomaisen kuitenkin noudatettava hallintolain mukaisia säännöksiä asianosaisen kuulemisesta asiaa uudelleen ratkaistaessa. Asianosaisella olisi käytettävissään muutoksenhakumahdollisuus asiassa annettuun uuteen päätökseen. Hallitus katsoo edellä mainituin perustein, ettei ehdotettu sääntely vaaranna asianosaisen oikeusturvaa tai hallinnon luottamuksensuojaperiaatteen toteutumista.

Hallituksen käsityksen mukaan ehdotettuun lakiin ei sisälly sellaisia perusoikeuksien rajoituksia, joiden vuoksi esitystä ei voitaisi käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Hallitus katsoo, että ehdotetut lait voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 1 §:n 4 momentti, 3 §:n 4 kohta, 4 §:n 3 momentin 1 kohta, 5 b §, 6 §:n 1 momentin 3 kohta, 11 §, 12 §:n johdantokappale, 14 §:n 1 momentin 5 kohta, 19 §:n 4 momentti sekä 23 §:n 5 ja 6 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 4 momentti ja 12 §:n johdantokappale laissa 345/2004, 3 §:n 4 kohta laissa 1166/2013, 4 §:n 3 momentin 1 kohta ja 19 §:n 4 momentti laissa 1243/2013, 5 b § laissa 52/2011, 6 §:n 1 momentin 3 kohta, 14 §:n 1 momentin 5 kohta sekä 23 §:n 5 ja 6 momentti laissa 792/2007, 11 § laeissa 1388/2007 ja 1243/2013, sekä *lisätään* lakiin uusi 11 a § ja 30 c § seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Ulkomailla harjoitettaviin opintoihin opintotukea myönnetään Suomen kansalaiselle ja 2 momentissa tarkoitettulle henkilölle, jolla on:

- 1) vähintään kahden vuoden ajan opintojen alkamista edeltäneiden viiden vuoden aikana ollut kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa; tai
- 2) elinolosuhteiden perusteella muuten kiinteä yhteys Suomeen, jolloin otetaan huomioon henkilön perhesuhteisiin, toimeentuloon, ammatillisiin ja muihin vastaaviin elinolosuhteisiin liittyvät seikat.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

-
- 4) *korkeakoululla* yliopistolaissa (558/2009) tarkoitettuja yliopistoja, Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa (1121/2008) tarkoitettua Maanpuolustuskorkeakoulua, ammattikorkeakoululaissa (932/2014) tarkoitettuja ammattikorkeakouluja ja Poliisiammattikorkeakoulusta annetussa laissa (1164/2013) tarkoitettua Poliisiammattikorkeakoulua;
-

4 §

Opintotukeen oikeuttavat opinnot

Muussa oppilaitoksessa opintotukea myönnetään opiskelijalle, joka suorittaa:
1) ammatillisesta peruskoulutuksesta annetussa laissa (630/1998) säädettyä ammatillista koulutusta;

5 b §

Opintojen riittävä edistyminen

Opintojen edistymistä pidetään riittävänä, jos opiskelijan päätoiminen opiskeluaika ei tule olennaisesti ylittämään kyseisiä opintoja varten määriteltyä tukiaikaa. Opintojen edistymistä seurataan.

Opintotuki lakkautetaan tai opintotukihakemus hylätään, jos opiskelijan opinnot eivät ole edistyneet riittävästi. Korkeakouluopinnoissa opintotuki lakkautetaan sen lukukauden lopussa, jonka aikana edistymisen seuranta suoritetaan. Opintotuki voidaan lakkauttaa takautuvasti, jos opintosuorituksia on erityisen vähän ja olosuhteista ilmenee, ettei opintoja ole ollut tarkoituksaan harjoittaa päätoimisesti.

Opiskelijalla on oikeus opintotukeen, vaikka opinnot eivät ole edistyneet riittävästi, jos hän esittää hyväksyttäviä syitä, joiden vuoksi opinnot ovat tilapäisesti hidastuneet. Hyväksyttäviä syitä voivat olla opiskelijan tai hänen lähiomaisensa sairaus, opiskelijan vaikea elämäntilanne tai tilapäisesti vaikuttanut muu erityinen syy.

Jos opintojen edistymisen katsotaan edellyttävän erityistä seurantaa, opintotuki myönnetään tai sen maksamista jatketaan määräajaksi. Korkeakouluopinnoissa määräaika on enintään lukuvuoden loppuun.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä opintojen riittävän edistymisen arvioimisesta.

6 §

Opintotuen saamisen rajoitukset

Opintotukea ei myönnetä sille, joka:

3) on ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain mukaan järjestetyssä oppisopimuskoulutuksessa;

11 §

Opintorahan määrä

Opintorahan määrä kuukaudessa on:

1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 55,96 euroa korkeakoulussa ja 38,66 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 20-vuotias, sekä 124,12 euroa korkeakoulussa ja 81,39 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 147,52 euroa korkeakoulussa ja 101,74 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 18-vuotias;

3) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle korkeakoulussa 303,19 euroa ja muussa oppilaitoksessa 250,28 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta;

4) avioliitossa olevalle tai elatusvelvolliselle opiskelijalle korkeakoulussa 303,19 euroa ja muussa oppilaitoksessa 250,28 euroa.

Jos opiskelija on ensimmäisen kerran ottanut opiskelupaikan vastaan korkeakoulussa 1 päivänä elokuuta 2014 tai sen jälkeen alkavassa koulutuksessa taikka jos opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi korkeakoulussa ensimmäisen kerran 1 päivänä elokuuta 2014 tai sen jälkeen, on sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään, opintorahan määrä korkeakoulussa:

1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 62,06 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on alle 20-vuotias ja 137,35 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 163,80 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on alle 18-vuotias ja 336,76 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta;

3) avioliitossa olevalle tai elatusvelvolliselle opiskelijalle 336,76 euroa kuukaudessa.

Jos opiskelija asuu vanhemmaltaan vuokraamassaan tai vanhempansa omistamassa asunnossa, joka on samassa kiinteistössä kuin vanhemman vakituinen asunto, opintoraha myönnetään samansuuruisena kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle.

Oikeus 1 momentin 1 ja 3 kohdassa sekä 2 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuun korkeampaan opintorahaan iän perusteella alkaa sen kuukauden alusta, jona tuensaaja täyttää kohdassa säädetyn iän.

11 a §

Opintorahan korottaminen vanhempien tulojen perusteella

Jos opiskelijan vanhempien tuloverolain (1535/1992) 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 20 700 euroa vuodessa, korotetaan edellä 11 §:ssä säädettyä opintorahan määrää korkeakoulussa seuraavasti:

- 1) 55,96 euron opintorahaa enintään 76,31 eurolla;
- 2) 62,06 euron opintorahaa enintään 76,31 eurolla;
- 3) 124,12 euron opintorahaa enintään 147,52 eurolla;
- 4) 137,35 euron opintorahaa enintään 147,52 eurolla;
- 5) 147,52 euron opintorahaa enintään 147,52 eurolla;
- 6) 163,80 euron opintorahaa enintään 147,52 eurolla.

Jos muussa oppilaitoksessa opiskelevan opiskelijan vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 20 700 euroa vuodessa, korotetaan edellä 11 §:ssä säädettyä opintorahan määrää seuraavasti:

- 1) 38,66 euron opintorahaa enintään 59,01 eurolla;
- 2) 81,39 euron opintorahaa enintään 101,74 eurolla;
- 3) 101,74 euron opintorahaa enintään 101,74 eurolla.

Edellä 1 ja 2 momentissa säädetty korotus pienenee jokaista tuloajan ylittävää täyttä 2 070:tä euroa kohden 10 prosenttia. Korotusta ei makseta, jos 1 tai 2 momentissa tarkoitettujen tulojen yhteismäärä ylittää 39 000 euroa.

12 §

Opintorahan määrän korottaminen samaksi kuin korkeakoulussa

Opintorahan määrä on sama kuin 11 §:n 2 momentissa säädetään, jos opiskelija opiskelee jossain seuraavista oppilaitoksista tai suorittaa seuraavia opintoja:

14 §

Asumislisä

Asumislisään on oikeutettu opiskelija, joka asuu vuokra- tai asumisoikeusasunnossa. Asumislisään ei kuitenkaan ole oikeutettu opiskelija, joka:

5) saa eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) mukaista asumistukea tai asuu samassa asunnossa mainitun lain mukaista asumistukea saavan puolisonsa kanssa.

19 §

Vanhempien tulojen huomioon ottaminen

Muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa opiskelevalla 18 tai 19-vuotiaalla, joka asuu muualla kuin vanhempansa luona, on kuitenkin oikeus täysimääräiseen opintorahaan, jos vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen määrä on enintään 60 000 euroa vuodessa. Opintorahaa vähennetään jokaista tulorajan ylittävää täyttä 1 010:tä euroa kohden viisi prosenttia.

23 §

Opintotuen hakeminen ja myöntäminen

Jos opiskelijan 6 §:ssä mainittua opintotuen myöntämisen estävää etuutta koskeva hakemus on hylätty, opintotuki voidaan myöntää sen kuukauden alusta, jona estävää etuutta koskeva hakemus on jätetty. Opintotukea on haettava kuukauden kuluessa sen kuukauden päättymisestä, jonka aikana päätös estävää etuutta koskevan hakemuksen hylkäämisestä on tullut lainvoimaiseksi.

Jos opiskelijan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaista asumistukea koskeva hakemus tai opiskelijan taikka hänen puolisonsa eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain mukaista asumistukea koskeva hakemus on hylätty, opintotuen asumislisä voidaan myöntää sen kuukauden alusta, jona asumistukea koskeva hakemus on jätetty.

30 c §

Asian uudelleen ratkaiseminen, kun opintoja ei ole aloitettu

Jos opiskelija ei ole lainkaan aloittanut opintojaan oppilaitoksessa, Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista opintotukea koskevan asian uudelleen.

HE 40/2015 vp

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 . Sen 19 §:n 4 momentti tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016.

Jos 23 §:n 5 momentissa tarkoitettu estävän etuuden hylkäämistä koskeva päätös on tullut lainvoimaiseksi ennen tämän lain voimaantuloa, opintotukea on haettava kuukauden kuluessa lain voimaantulosta.

Helsingissä 28 päivänä syyskuuta 2015

Pääministerin sijainen, ulkoasiainministeri

Timo Soini

Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 1 §:n 4 momentti, 3 §:n 4 kohta, 4 § 3 momentin 1 kohta, 5 b §, 6 §:n 1 momentin 3 kohta, 11 §, 12 §:n johdantokappale, 14 §:n 1 momentin 5 kohta, 19 §:n 4 momentti, 23 §:n 5 ja 6 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 1 §:n 4 momentti ja 12 §:n johdantokappale laissa 345/2004, 3 §:n 4 kohta laissa 1166/2013, 4 §:n 3 momentin 1 kohta ja 19 §:n 4 momentti laissa 1243/2013, 5 b § laissa 52/2011, 11 § laeissa 1388/2007 ja 1243/2013, 14 §:n 1 momentin 5 kohta sekä 23 §:n 5 ja 6 momentti laissa 792/2007, sekä *lisätään* lakiin uusi 11 a § ja 30 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Lakiehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Ulkomailla harjoitettaviin opintoihin opintotukea myönnetään Suomen kansalaiselle, jolla on ollut kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa vähintään kahden vuoden ajan opintojen alkamista edeltävän viiden vuoden aikana ja jonka oleskelua ulkomailla voidaan pitää tilapäisenä.

Ulkomailla harjoitettaviin opintoihin opintotukea myönnetään Suomen kansalaiselle *ja 2 momentissa tarkoitettulle henkilölle, jolla on:*

1) vähintään kahden vuoden ajan opintojen alkamista edeltävän viiden vuoden aikana ollut kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa; tai

2) elinolosuhteiden perusteella muuten kiinteä yhteys Suomeen, jolloin otetaan huomioon henkilön perhesuhteisiin, toimeentuloon, ammatillisiin ja muihin vastaaviin elinolosuhteisiin liittyvät seikat.

3 §

3 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

4) *korkeakoululla* yliopistolaissa (558/2009) tarkoitettuja yliopistoja, Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa

4) *korkeakoululla* yliopistolaissa (558/2009) tarkoitettuja yliopistoja, Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa

Voimassa oleva laki

(1121/2008) tarkoitettua Maanpuolustuskorkeakoulua, ammattikorkeakoululaissa (351/2003) tarkoitettuja ammattikorkeakouluja ja Poliisiammattikorkeakoulusta annetussa laissa (1164/2013) tarkoitettua Poliisiammattikorkeakoulua;

4 §

Opintotukeen oikeuttavat opinnot

Muussa oppilaitoksessa opintotukea myönnetään opiskelijalle, joka suorittaa:

1) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998) säädettyä ammatillista koulutusta;

5 b §

Opintojen riittävä edistyminen

Opintojen edistymistä seurataan vuosittain. Opintojen edistymistä pidetään riittävänä, jos opiskelijan päätoiminen opiskeluaika ei tule olennaisesti ylittämään kyseisiä opintoja varten määriteltyä tukiaikaa.

Opintotuen maksamista voidaan jatkaa, vaikka opintosuorituksia ei ole riittävästi, jos opiskelija esittää erityisiä syitä, joiden vuoksi opinnot ovat tilapäisesti hidastuneet. Hyväksyttäviä syitä voivat olla opiskelijan tai hänen lähiomaisensa sairaus, opiskelijan vaikea elämäntilanne tai tilapäisesti vaikuttanut muu erityinen syy.

Opintotuen maksamista voidaan jatkaa määräaikaaisesti, jos opintosuorituksia ei ole riittävästi ja opintojen edistymisen katsotaan edellyttävän erityistä seurantaa. Määräajan päätyttyä opintotuki voidaan myöntää, jos opiskelijan opinnot ovat määräajassa edistyneet riittävästi. Korkeakouluopinnoissa opintotuen maksamista voidaan jatkaa enintään lukuvuoden loppuun asti. Muussa oppilaitoksessa suoritettavissa opinnoissa opiskelijan on osoitettava opintojensa edistyneen määräajassa Kansaneläkelaitoksen edellyttämällä tavalla.

Lakiehdotus

(1121/2008) tarkoitettua Maanpuolustuskorkeakoulua, ammattikorkeakoululaissa (932/2014) tarkoitettuja ammattikorkeakouluja ja Poliisiammattikorkeakoulusta annetussa laissa (1164/2013) tarkoitettua Poliisiammattikorkeakoulua;

4 §

Opintotukeen oikeuttavat opinnot

Muussa oppilaitoksessa opintotukea myönnetään opiskelijalle, joka suorittaa:

1) ammatillisesta *peruskoulutuksesta* annetussa laissa (630/1998) säädettyä ammatillista koulutusta;

5 b §

Opintojen riittävä edistyminen

Opintojen edistymistä pidetään riittävänä, jos opiskelijan päätoiminen opiskeluaika ei tule olennaisesti ylittämään kyseisiä opintoja varten määriteltyä tukiaikaa. *Opintojen edistymistä seurataan.*

Opintotuki lakkautetaan tai opintotukihakemus hylätään, jos opiskelijan opinnot eivät ole edistyneet riittävästi. Korkeakouluopinnoissa opintotuki lakkautetaan sen lukukauden lopussa, jonka aikana edistymisen seuranta suoritetaan. Opintotuki voidaan lakkauttaa takautuvasti, jos opintosuorituksia on erityisen vähän ja olosuhteista ilmenee, ettei opintoja ole ollut tarkoitukseen harjoitettavana päätömisesti.

Opiskelijalla on oikeus opintotukeen, vaikka opinnot eivät ole edistyneet riittävästi, jos hän esittää hyväksyttäviä syitä, joiden vuoksi opinnot ovat tilapäisesti hidastuneet. Hyväksyttäviä syitä voivat olla opiskelijan tai hänen lähiomaisensa sairaus, opiskelijan vaikea elämäntilanne tai tilapäisesti vaikuttanut muu erityinen syy.

Voimassa oleva laki

Opintotuki lakkautetaan, jos opiskelija ei vastaa selvityspyyntöön tai ei esitä hyväksyttäviä syitä opintojen hitaaseen edistymiseen. Korkeakouluopinnoissa opintotuki lakkautetaan sen lukukauden lopussa, jonka aikana edistymisen seuranta suoritetaan.

Opintotuki voidaan periä takaisin, jos opintosuorituksia on erityisen vähän ja olosuhteista ilmenee, ettei opintoja ole ollut tarkoituskaan harjoittaa päätoimisesti.

Opintotuen lakkauttamisen jälkeen tuki voidaan myöntää uudelleen, kun opinnot ovat tuen lakkauttamisen jälkeen edistyneet riittävästi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä opintojen riittävän edistymisen arvioimisesta.

6 §

Opintotuen saamisen rajoitukset

Opintotukea ei myönnetä sille, joka:

3) on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) mukaan järjestetyssä oppisopimuskoulutuksessa;

11 §

Opintorahan määrä

Jollei 3, 4 tai 6 momentista taikka 12, 17, 19 tai 20—22 §:stä muuta johdu, opintorahan määrä kuukaudessa on:

1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 61 euroa korkeakoulussa ja 38 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 20-vuotias, sekä 135 euroa korkeakoulussa ja 80 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 161 euroa korkeakoulussa ja 100 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 18-vuotias;

3) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle korkeakoulussa 331 euroa ja muussa oppilaitoksessa 246 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta;

4) avioliitossa olevalle tai elatusvelvolliselle opiskelijalle korkeakoulussa 331 euroa ja

Lakiehdotus

Jos opintojen edistymisen katsotaan edellyttävän erityistä seurantaa, opintotuki myönnetään tai sen maksamista jatketaan määräaikaisesti. Korkeakouluopinnoissa määräaika on enintään lukuvuoden loppuun asti.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä opintojen riittävän edistymisen arvioimisesta.

6 §

Opintotuen saamisen rajoitukset

Opintotukea ei myönnetä sille, joka:

3) on ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain (630/1998) mukaan järjestetyssä oppisopimuskoulutuksessa;

11 §

Opintorahan määrä

Opintorahan määrä kuukaudessa on:

1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 55,96 euroa korkeakoulussa ja 38,66 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 20-vuotias, sekä 124,12 euroa korkeakoulussa ja 81,39 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 147,52 euroa korkeakoulussa ja 101,74 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 18-vuotias;

3) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle korkeakoulussa 303,19 euroa ja muussa oppilaitoksessa 250,28 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta;

4) avioliitossa olevalle tai elatusvelvolliselle opiskelijalle korkeakoulussa 303,19 euroa

Voimassa oleva laki

muussa oppilaitoksessa 246 euroa.

Jos opiskelija asuu vanhemmaltaan vuokraamassaan tai vanhempansa omistamassa asunnossa, joka on samassa kiinteistössä kuin vanhemman vakituinen asunto, opintoraha myönnetään samansuuruisena kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle.

Jos vanhempien tuloverolain (1535/1992) 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 20 700 euroa vuodessa, opintorahaa voidaan korottaa seuraavasti:

- 1) 61 euron opintorahaa enintään 75 eurola;
- 2) 38 euron opintorahaa enintään 58 eurola;
- 3) 135 euron opintorahaa enintään 145 eurolla;
- 4) 80 euron opintorahaa enintään 100 eurolla;
- 5) 161 euron opintorahaa enintään 145 eurolla;
- 6) 100 euron opintorahaa enintään 100 eurolla.

Korotus pienenee jokaista tulorajan ylittävää täyttä 2 070:tä euroa kohden 10 prosenttia. Jos 3 momentissa tarkoitettujen tulojen yhteismäärä ylittää 39 000 euroa, korotusta ei makseta.

Oikeus 1 momentin 1 tai 3 kohdassa tarkoitettuun korkeampaan opintorahaan iän perusteella alkaa sen kuukauden alusta, jona tuensaaja täyttää kohdassa säädetyn iän.

Edellä 1 ja 3 momentissa säädettyjä opintorahan määriä tarkistetaan kunkin lukuvuoden alusta lukien siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001) säädetään. Euromäärät pyöristetään lähimpään

Lakiehdotus

ja muussa oppilaitoksessa 250,28 euroa.

Jos opiskelija on ensimmäisen kerran ottanut opiskelupaikan vastaan korkeakoulussa 1 päivänä elokuuta 2014 tai sen jälkeen alkavassa koulutuksessa taikka jos opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi korkeakoulussa ensimmäisen kerran 1 päivänä elokuuta 2014 tai sen jälkeen, on sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään, opintorahan määrä korkeakoulussa:

1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 62,06 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on alle 20-vuotias ja 137,35 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 163,80 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on alle 18-vuotias ja 336,76 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta;

3) avioliitossa olevalle tai elatusvelvolliselle opiskelijalle 336,76 euroa kuukaudessa.

Jos opiskelija asuu vanhemmaltaan vuokraamassaan tai vanhempansa omistamassa asunnossa, joka on samassa kiinteistössä kuin vanhemman vakituinen asunto, opintoraha myönnetään samansuuruisena kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle.

Oikeus 1 momentin 1 ja 3 kohdassa sekä 2 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuun korkeampaan opintorahaan iän perusteella alkaa sen kuukauden alusta, jona tuensaaja täyttää kohdassa säädetyn iän.

Voimassa oleva laki

Lakiehdotus

senttiin.

11 a §

Opintorahan korottaminen vanhempien tulojen perusteella

Jos opiskelijan vanhempien tuloverolain (1535/1992) 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 20 700 euroa vuodessa, korotetaan edellä 11 §:ssä säädettyä opintorahan määrää korkeakoulussa seuraavasti:

1) 55,96 euron opintorahaa enintään 76,31 eurolla;

2) 62,06 euron opintorahaa enintään 76,31 eurolla;

3) 124,12 euron opintorahaa enintään 147,52 eurolla;

4) 137,35 euron opintorahaa enintään 147,52 eurolla;

5) 147,52 euron opintorahaa enintään 147,52 eurolla;

6) 163,80 euron opintorahaa enintään 147,52 eurolla.

Jos opiskelijan vanhempien tuloverolain (1535/1992) 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 20 700 euroa vuodessa, korotetaan edellä 11 §:ssä säädettyä opintorahan määrää muussa oppilaitoksessa seuraavasti:

1) 38,66 euron opintorahaa enintään 59,01 eurolla;

2) 81,39 euron opintorahaa enintään 101,74 eurolla;

3) 101,74 euron opintorahaa enintään 101,74 eurolla.

Edellä 1 ja 2 momentissa säädetty korotus pienenee jokaista tulorajan ylittävää täyttä 2 070:tä euroa kohden 10 prosenttia. Korotusta ei makseta, jos 1 tai 2 momentissa tarkoitettujen tulojen yhteismäärä ylittää 39 000 euroa.

12 §

Opintorahan määrän korottaminen samaksi kuin korkeakoulussa

Opintorahan määrä on seuraavissa oppilaitoksissa tai opinnoissa sama kuin korkeakoulussa:

12 §

Opintorahan määrän korottaminen samaksi kuin korkeakoulussa

Opintorahan määrä on sama kuin 11 §:n 2 momentissa säädetään, jos opiskelija opiskelee jossain seuraavista oppilaitoksista tai

Voimassa oleva laki

Lakiehdotus

suorittaa seuraavia opintoja:

14 §

14 §

Asumislisä

Asumislisä

Asumislisään on oikeutettu opiskelija, joka asuu vuokra- tai asumisoikeusasunnossa. Asumislisään ei kuitenkaan ole oikeutettu opiskelija, joka:

Asumislisään on oikeutettu opiskelija, joka asuu vuokra- tai asumisoikeusasunnossa. Asumislisään ei kuitenkaan ole oikeutettu opiskelija, joka:

5) saa eläkkeensaajien asumistukilain (591/1978) mukaista asumistukea tai asuu samassa asunnossa eläkkeensaajien asumistukilain mukaista asumistukea saavan puolisonsa kanssa.

5) saa eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) mukaista asumistukea tai asuu samassa asunnossa mainitun lain mukaista asumistukea saavan puolisonsa kanssa.

19 §

19 §

Vanhempien tulojen huomioon ottaminen

Vanhempien tulojen huomioon ottaminen

Muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa opiskelevalla 18—19-vuotiaalla, joka asuu muualla kuin vanhempansa luona, on kuitenkin oikeus täysimääräiseen opintorahaan, jos vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen määrä on enintään 53 000 euroa vuodessa. Opintorahaa vähennetään jokaista tulorajan ylittävää täyttä 1 010:tä euroa kohden viisi prosenttia.

Muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa opiskelevalla 18 tai 19-vuotiaalla, joka asuu muualla kuin vanhempansa luona, on kuitenkin oikeus täysimääräiseen opintorahaan, jos vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen määrä on enintään 60 000 euroa vuodessa. Opintorahaa vähennetään jokaista tulorajan ylittävää täyttä 1 010:tä euroa kohden viisi prosenttia.

23 §

23 §

Opintotuen hakeminen ja myöntäminen

Opintotuen hakeminen ja myöntäminen

Jos opiskelijan 6 §:ssä mainittua opintotuen myöntämisen estävää etuutta koskeva hakemus on hylätty, opintotuki voidaan myöntää sen kuukauden alusta, jona estävää etuutta koskeva hakemus on jätetty.

Jos opiskelijan 6 §:ssä mainittua opintotuen myöntämisen estävää etuutta koskeva hakemus on hylätty, opintotuki voidaan myöntää sen kuukauden alusta, jona estävää etuutta koskeva hakemus on jätetty. *Opintotukea on haettava viimeistään kuukauden kuluessa sen kuukauden päättymisestä, jonka aikana päätös estävää etuutta koskevan hakemuksen hylkäämisestä on tullut lainvoimaiseksi.*

Jos opiskelijan asumistukilain (408/1975) mukaista asumistukea koskeva hakemus tai opiskelijan taikka hänen puolisonsa eläk-

Jos opiskelijan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaista asumistukea koskeva hakemus tai opiskelijan taikka hänen

HE 40/2015 vp

Voimassa oleva laki

keensaajien asumistukilain mukaista asumistukea koskeva hakemus on hylätty, opintotuen asumislisä voidaan myöntää sen kuukauden alusta, jona asumistukea koskeva hakemus on jätetty.

Lakiehdotus

puolisonsa *eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain* mukaista asumistukea koskeva hakemus on hylätty, opintotuen asumislisä voidaan myöntää sen kuukauden alusta, jona asumistukea koskeva hakemus on jätetty.

30 c §

Asian uudelleen ratkaiseminen, kun opintoja ei ole aloitettu

Jos opiskelija ei ole lainkaan aloittanut opintojaan oppilaitoksessa, Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista opintotukea koskevan asian uudelleen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 19 §:n 4 momentti tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016.

Jos lain 23 §:n 5 momentin mukainen estävän etuuden hylkäämistä koskeva päätös on tullut lainvoimaiseksi ennen tämän lain voimaantuloa, on opintotukea haettava kuukauden kuluessa lain voimaantulosta.